

Granskning av kommunens miljöarbete, mål och åtgärder

Haninge kommun

Building a better
working world

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1 Inledning	2
1.1 Bakgrund.....	2
1.2 Syfte.....	2
1.3 Revisionsfrågor	2
1.4 Revisionskriterier.....	2
1.5 Metod och genomförande	3
1.6 Ansvarig nämnd	3
1.7 Kvalitetssäkring	3
2 Uppföljning och rapportering av miljömål.....	4
2.1 Organisering av miljöarbetet i Haninge kommun	4
2.1.1 Hållbarhetsberedning	4
2.1.2 Enheten för strategisk planering – kommunstyrelseförvaltningen	4
2.1.3 Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund.....	4
2.2 Miljömål och viktiga styrdokument.....	5
2.2.1 Kommunfullmäktiges mål och budget 2016-2017	5
2.2.2 Kommunstyrelsens strategi och budget 2016-2017	5
2.2.3 Klimat- och energistrategi.....	6
2.2.4 Strategi för ekologisk hållbarhet	6
2.2.5 Klimat- och miljöpolitiskt program	7
2.2.6 Vattenplan.....	8
2.2.7 Naturvårdsplan.....	8
2.3 Uppföljning och rapportering	8
2.3.1 Årsredovisning 2015	8
2.3.2 Kommunstyrelsens delårsrapport 2 2016	9
2.3.3 Klimat- och energistrategi.....	9
2.3.4 Strategi för ekologisk hållbarhet	9
2.3.5 Utvärdering av kommunens styrdokument i relation till miljömålen	10
3 Miljöarbete i Haninges kommunala bolag	10
3.1 Haninge Bostäder AB.....	10
3.2 Tornberget Fastighetsförvaltnings AB	12
4 Bedömning.....	15
4.1 Svar på revisionsfrågorna	15
4.2 Bedömning och rekommendationer.....	17
Källförteckning.....	19

Sammanfattning

EY har på uppdrag av lekmanarevisorerna i Haninge kommun genomfört en granskning med syfte att bedöma huruvida kommunen har ändamålsenliga och effektiva processer för att underbygga och möjliggöra uppfyllnad av fullmäktiges miljörelaterade mål.

Vår övergripande bedömning är att kommunen arbetar på ett ändamålsenligt sätt med miljöfrågorna med effektiva processer för bl.a. bedömning och hantering av miljörelaterade risker samt mätning och uppföljning av kommunens miljömål. Kommunfullmäktiges miljörelaterade mål är tydligt kommunicerade och det pågår för närvarande arbete att ta fram ett nytt klimat- och miljöpolitiska program som ska fungera som ett paraply för kommunens befintliga program och arbete samt tydliggöra vilka styrdokument och mål som kopplas till vilket fokusområde. Programmet ska integreras i kommunens styrmodell med uppföljning i delårsrapporter och årsredovisning.

Revisionen betonar vikten av att kommunen fortsätter vara en aktiv påverkanspart mot berörda nationella och regionala aktörer för att förbättra vattenkvaliteten i Östersjön.

Det finns däremot otydligheter i dialogen och processen gällande framtagning av miljörelaterade mål och åtgärder. Enligt kommunfullmäktiges mål och budget 2016-2017 (fastställd 7 dec 2015) var 2018 målvärdet för indikatorn Energieffektivisering i kommunal verksamhet (kWh/kvm) 194. Enligt kommunstyrelsens strategi och budget 2016-2017 är 2018 målvärdet för samma indikator 160. Likaså enligt kommunfullmäktiges mål och budget 2017-2018 (fastställd 20 jun 2016) är 2018 målvärdet för denna indikator 160. Denna ändring av målvärdet var enligt de intervjuade vid Tornberget Fastighetsförvaltning AB inte kommunicerat till bolaget. Som resultat motsvarar inte de av bolaget äskade medlen de åtgärder som krävs för att uppnå det nya målvärdet vilket försvårar måluppfyllnaden.

De helägda bolagen Tornberget Fastighetsförvaltnings AB och Haninge Bostäder AB arbetar på ett systematiskt och ändamålsenligt sätt med de väsentliga miljöfrågorna för respektive verksamhet. Bolagen har god förståelse för miljörelaterade risker och de kan anses ha ändamålsenliga kontroller och processer på plats för att bevaka och hantera väsentliga miljörelaterade risker. Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har integrerat miljörelaterade risker in sin verksamhetsövergripande process för riskbedömning och väsentlighetsanalys. Haninge Bostäder AB saknar en formaliserad process för att bedöma miljörisker inom ramen för bolagets väsentlighetsanalys eller arbete med internkontrollplanen.

Vi har i vår granskning kommit fram till följande rekommendationer:

- ▶ Vi rekommenderar att kommunstyrelsen säkerställer en effektiv och tydlig dialog med de nämnder och bolag som berörs av kommunens miljömål och miljörelaterade åtgärder för att säkerställa en effektivitet och långsiktighet i verksamhetsplanering och investeringar.
- ▶ Mot bakgrund av den externa utvärderingen om kommunens styrdokument rekommenderar vi att det årligen görs en samlad bedömning av måluppfyllelsen av det klimat- och miljöpolitiska programmet, exempelvis inom ramen för årsredovisningen. Vi rekommenderar att denna uppföljning inte enbart omfattar huvudmålen och de indikatorer som är kopplade till dessa men även etappmålen med indikatorer. Ur ett medborgarperspektiv är det viktigt med transparent och lättillgänglig kommunikation om prioriteringar i kommunens miljöarbete samt hur de genomförda åtgärderna bidrar mot måluppfyllelse.

- ▶ Vi rekommenderar att Haninge Bostäder AB systematiserar sitt arbete med miljörelaterade risker och inkluderar dessa i sin verksamhetsövergripande process för riskbedömning och väsentlighetsanalys.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Av kommunens Mål och budget 2016-2017 framgår att "bygga ett långsiktigt hållbart samhälle och värna miljön ger kommande generationer en trygg framtid och ökar kommunens attraktionskraft för ökad tillväxt och utveckling". En övergripande prioritering för mandatperioden 2015-2018 är att miljö- och hållbarhetsarbetet ska vara i framkant.

Kommunfullmäktige antog 2012 strategi för ekologisk hållbarhet. Efter antagandet har tre andra styrdokument inom miljöområdet antagits, Vattenplan för Haninge kommun antogs 2012, Klimat- och energistrategi antogs 2014 och Naturvårdsplanen antogs 2016. Även en kemikalieplan avsedd för kommunens egen verksamhet är under framtagande och för närvarande ute på samråd. Det finns även andra styrdokument som är av stor betydelse i miljömålsarbetet t ex. översiktsplanen, avfallsplanen och cykelplanen. Med utgångspunkt i aktuella styrdokument har fullmäktige beslutat att ett klimat- och miljöpolitiskt program för Haninge kommun ska tas fram.

Miljörelaterade faktorer spelar en allt större och mer väsentlig roll inom den kommunala sektors olika verksamhetsområden. Med utgångspunkt från kommunens övergripande målformuleringar har revisorerna identifierat miljöarbetet som ett angeläget område att granska.

1.2 Syfte

Granskningen syftar till att bedöma huruvida kommunen har ändamålsenliga och effektiva processer för att underbygga och möjliggöra uppfyllnad av fullmäktiges miljörelaterade mål.

1.3 Revisionsfrågor

Granskningen omfattar följande revisionsfrågor.

- ▶ Bedöms kommunens miljömål vara kommunicerade och integrerade inom kommunens olika verksamheter?
- ▶ Vilken roll- och ansvarsfördelning finns med avseende på kommunens miljöarbete?
- ▶ Motsvarar tilldelade resurser behoven för att uppnå fullmäktiges miljömål, på kort och lång sikt?
- ▶ Hur bedömer kommunen risken för förekomst av ännu ej kartlagda/upptäckta föroreningar, och andra miljörelaterade problem?
- ▶ Vilka åtgärder har vidtagits eller planeras, för att minska risken för framtida miljörelaterade överraskningar, exempelvis vid exploateringsprojekt?
- ▶ Vilka specifika miljörisker finns identifierade av kommunen och hur hanteras dessa i förekommande fall?
- ▶ Har kommunen implementerat någon form av certifierat miljöledningssystem? På vilket sätt mäts kommunens energiförbrukning? Används andra miljörelaterade nyckeltal inom kommunens olika verksamheter?

1.4 Revisionskriterier

Granskningen utgår i huvudsak från följande revisionskriterier:

- ▶ Kommunallagen

- ▶ Tillämplig lagstiftning inom miljöområdet
- ▶ Kommunens styrande dokument, direktiv, policys och riktlinjer

1.5 Metod och genomförande

Granskningen genomförts med stöd av intervjuer och dokumentstudier. Intervjuer har genomförts med:

- ▶ Planeringschef, kommunstyrelseförvaltningen
- ▶ VD, Tornberget Fastighetsförvaltnings AB
- ▶ Driftchef, Tornberget Fastighetsförvaltnings AB
- ▶ VD, Haninge Bostäder AB
- ▶ Förvaltningschef, Haninge Bostäder AB
- ▶ Projektchef, Haninge Bostäder AB

1.6 Ansvarig nämnd

Granskningen omfattar kommunstyrelsen.

1.7 Kvalitetssäkring

Samtliga intervjuade har fått möjlighet att komma med synpunkter på rapportutkastet för att säkerställa att revisionsrapporten bygger på korrekta fakta och uttalanden.

2 Uppföljning och rapportering av miljömål

2.1 Organisering av miljöarbetet i Haninge kommun

Miljönämnden i Haninge kommun upphörde vid utgången av år 2014 och ansvaret för de frågor miljönämnden ansvarade för övergick till kommunstyrelsen. Enligt intervjuad skedde detta till följd av att miljönämnden inte längre hade myndighetsbeslut på sitt bord efter att Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF) bildades 2008. Kvar i miljönämnden fanns då endast strategiska miljöfrågor. Enskilda handläggare hade också att handlägga ärenden åt både miljönämnden och kommunstyrelsen vilket upplevdes komplicerat, enligt intervjuad.

2.1.1 Hållbarhetsberedning

I februari 2016 inrättade kommunfullmäktige en hållbarhetsberedning under fullmäktige. En fullmäktigeberedning kan ha vissa funktioner för uppföljning av nämndverksamheten. Detta innebär dock inte att beredningen kan förvandlas till en nämnd. Införande av fullmäktigeberedningar medför i praktiken en form av ”dubbel beredning”, genom att kommunstyrelsen och berörd facknämnd inte kan förbigås före ett fullmäktigebeslut.

Fullmäktige har beslutat att hållbarhetsberedningen ska ha följande uppgifter:

1. Ta fram ett samlande och övergripande program för de styrdokument som är av betydelse för miljömål. Programmet ska utgöra underlag i verksamhetsplanering, budget- och investeringsprojekt och ska gälla för alla kommunens verksamheter och bolag. Programmet ersätter nuvarande Strategi för ekologisk hållbarhet.
2. Under mandatperioden göra en genomlysning av folkhälsoarbetet i kommunen.
Formuleringen i gruppledaröverenskommelsen indikerar att uppgiften under punkt 1 ovan är prioriterad.
3. I övrigt fullgöra de uppgifter som kommunfullmäktige tilldelar beredningen.

2.1.2 Enheten för strategisk planering – kommunstyrelseförvaltningen

Enheten för strategisk planering på avdelningen för samhällsutveckling inom kommunstyrelseförvaltningen har som huvuduppgifter översiktlig fysisk planering och trafikplanering, ekologisk och social hållbarhet. Inom enheten finns klimat- och miljöstrateg, kommunekolog och vattenstrateg som arbetar med miljö- och hållbarhetsfrågor.

På enheten sker inget systematiskt arbete med miljörisker och riskbedömningar, detta arbete sker regionalt i SMOHF. Enligt intervjuad arbetar inte kommunen med egna bedömningar av miljörisker utöver det arbete som bedrivs inom ramen för SMOHF då det är mycket regelstyrkt och bygger på en tydlig lagstiftning. Kommunens översiktsplan innehåller riktlinjer för hantering av miljö- och riskfaktorer (t.ex. översvämningar, ras, luftföroreningar, förorenade områden). Kommunen utför arbete med riskbedömningar i enskilda projekt och i övergripande planering.

Enligt intervjuad är betydelsefulla miljöfrågor i en växande kommun som Haninge klimat och energi, vatten med fokus på dagvatten samt natur och gröna samband. Även kemikaliefrågor är av betydelse för kommunens egna verksamheter vilket visar sig i att en kemikalieplan är på samråd.

2.1.3 Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund

Haninge kommun är tillsammans med Nynäshamns kommun och Tyresö kommun medlem i kommunalförbundet Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund. Förbundets uppdrag är att bedriva den prövning och tillsyn som kommunerna är skyldiga att utföra enligt miljöbalken, livsmedelslagen och angränsande lagar, förordningar och föreskrifter. Detta uppdrag omfattar bl.a. tillsyn avseende miljöfarlig verksamhet samt vatten och avlopp.

2.2 Miljömål och viktiga styrdokument

2.2.1 Kommunfullmäktiges mål och budget 2016-2017

Av kommunens Mål och budget 2016-2017 framgår att ”bygga ett långsiktigt hållbart samhälle och värna miljön ger kommande generationer en trygg framtid och ökar kommunens attraktionskraft för ökad tillväxt och utveckling”. En övergripande prioritering för mandatperioden 2015-2018 är att ”miljö- och hållbarhetsarbetet ska vara i framkant”.

Av avsnittet ”vår politik - för ett växande hållbart Haninge” framgår att ”satsningar på att få bort gifter ur närmiljön, byggande av miljö- och klimatsmarta bostäder samt att finna strategiska lösningar för hantering av olika vattenfrågor är viktigt. Att minska klimatpåverkan är den viktigaste miljöfrågan för oss. För att nå framgång behövs alla goda insatser. Kommun, invånare, företag, organisationer och myndigheter ska i högre grad ges möjlighet att tillsammans ta ansvar för hållbarhetsarbetet med reella politiska styrmedel och uppföljning som påvisar konkreta resultat. Därför tas ett nytt klimat- och miljöpolitiskt program fram. Programmet ska ge en sammanhållen bild av kommunens viktigaste utmaningar och insatser och driva klimat- och miljöarbetet starkt framåt de kommande fyra åren”.

Ett av fullmäktiges målområden är ”En attraktiv närmiljö”. Ett av målen under detta målområde är ”God livsmiljö för nuvarande och kommande generationer”. Av målet framgår att ”klimat- och miljöutmaningarna är inte begränsade till kommunens geografiska område, men de åtgärder som bidrar till att miljön i kommunen förbättras ska ha hög prioritet. I det större perspektivet ska kommunen genom samarbete med främst närkommunerna uppnå samarbeten som kan bidra till minskade utsläpp och förbättrad miljö. Kommunens egen verksamhet ska inspirera invånarna till att ta ett större ansvar för sin närmiljö.”

Tabell: Indikatorer för kommunfullmäktiges mål 7 ”god livsmiljö för nuvarande och kommande generationer” Indikator	2014	2015	2016	2017	2018 Målvärde
Fosforhalt i Drevviken (µg/l)	36				30
Koldioxidutsläpp i kommunens verksamheter (ton)	5820				4900
Andel ekologiska inköp (%)	30	33			50
Energieffektivisering i kommunal verksamhet (kWh/kvm)	204				194
Nöjd medborgarindex (NMI), miljöarbete	52	54			60
Andel miljöbilar i kommunorganisationen (%)	28	27			60

2.2.2 Kommunstyrelsens strategi och budget 2016-2017

Av kommunstyrelsens strategi och budget 2016-2017 framgår att ”kommunstyrelseförvaltningen (ksf) har åtaganden inom både ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Samordnad varudistribution startade i april med leveranser av livsmedel. Nästan samtliga livsmedelsavtal är nya från april. Ekologiska inköp har underlättats genom att varor som är ekologiska tydligt framgår av prislister. Andelen ekologiska inköp är nu 33 procent. Elva organiserade naturguidningar är genomförda. En miljöapplikation är i stor sett klar för lansering. Inom ramen för avtal om energi- och klimatrådgivning mellan kommunerna Huddinge, Salem, Tyresö och Haninge har en solenergidag hållits med information om solceller och solfångare.”

Under kapitlet ”Fullmäktiges mål: Strategier, indikatorer och uppföljning” finns en tabell som synliggör kommunstyrelsens arbete med fullmäktigemålet ”God livsmiljö för nuvarande och kommande generationer”.

KS strategi	Indikator	Målvärde 2018	Följs upp
7.1 Prioritera och samordna åtgärder som bidrar till att klimat- och energistrategins mål uppnås	(KF) Andel ekologiska inköp (%)	50	Delår 2, ÅR
	(KF) Energieffektivisering i kommunal verksamhet (kWh/kvm)	160	ÅR
	(KF) NMI miljöarbete	60	ÅR
	(KF) Andel miljöbilar i kommunorganisationen (%)	50	ÅR
7.2 Prioritera och samordna åtgärder som bidrar till att vattenplanens mål uppnås	(KF) Fosforhalten i Drevviken (µg/l)	30	ÅR
	Genomförda aktiviteter enligt vattenplanen	Verbal uppföljning	Delår 2, ÅR

2.2.3 Klimat- och energistrategi

Haninge kommuns Klimat- och energistrategi antogs av fullmäktige 2014 och syftar till att ”ge en samlad bild av kommunens arbete för att minska utsläppen av växthusgaser genom att minska energianvändningen och öka andelen förnybar energi.”

Strategin har tre mål; ”övergripande mål för minskade utsläpp av växthusgaser”, ”mål för energianvändning i kommunens byggnader” samt ”mål för energianvändning för kommunens transporter”.

Klimat- och energistrategin anger sex fokusområden.

- ▶ Transporter och hållbart resande
- ▶ Energianvändning i bebyggelsen
- ▶ Energiproduktion
- ▶ Samhällsplanering, regional struktur och markanvändning
- ▶ Kunskapsbyggande och utvecklingsarbete
- ▶ Långsiktigt bärkraftig konsumtion av varor och tjänster

Strategisk inriktning samt en nulägesanalys kopplade till respektive fokusområde beskrivs i strategin. Områdena motsvarar dem som pekats ut i Stockholms läns Klimat- och energistrategi.

Åtgärdsplan

Som bilaga till Klimat- och energistrategin finns en åtgärdsplan som inte är antagen av fullmäktige. I åtgärdsplanen redovisas de åtgärder som kommunen avser att genomföra inom de närmaste åren. De åtgärder som tagits fram inom respektive åtgärdsområde är de som bedöms ha bäst förutsättningar för att bidra till kommunens klimat- och energimål. Därutöver ansvarar varje nämnd och bolag för att verksamheten bedrivs i enlighet med strategin.

Arbetet med att ta fram kommunens klimat- och energistrategi har letts av klimat- och miljöstrategen. Förslag på åtgärder för genomförande av strategin har tagits fram i dialog- och workshopform med deltagare från kommunens förvaltningar och bostads- och fastighetsbolag. Deltagarna har utsetts av respektive förvaltningschef eller VD.

Åtgärdsplanen ska uppdateras regelbundet, minst en gång per mandatperiod.

2.2.4 Strategi för ekologisk hållbarhet

Strategin för ekologisk hållbarhet antogs av fullmäktige 2012 och utgör ett hjälpmedel och en inspirationskälla till kommunens nämnder och Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i deras årliga arbete med att identifiera kostnadseffektiva strategier, åtaganden och aktiviteter inom miljöområdet.

Fokusområdena i strategin är biologisk mångfald, vatten, klimat, livsmedel samt konsumtion och återvinning. Strategier och åtgärder kopplade till respektive fokusområde beskrivs i strategin. Avsikten är att Strategin för ekologisk hållbarhet inom kort kommer att ersättas av det klimat- och miljöpolitiska programmet.

2.2.5 Klimat- och miljöpolitiskt program

I skrivande stund leder hållbarhetsberedningen ett arbete med att ta fram ett klimat- och miljöpolitiskt program för Haninge kommun. Projektledning och arbetsgrupp för framtagande av programmet är placerad på kommunstyrelseförvaltningen. Det saknas en samlad beskrivning av kommunens ambition och viljeriktning i arbetet med miljömålen (nationella och lokala), samt en tydlig koppling mellan miljömål och aktuella styrdokument. Uppdraget att ta fram ett klimat- och miljöpolitiskt program består i att:

- ▶ beskriva ambition och viljeriktning i kommunens miljöarbete
- ▶ samla kommunens miljömål och prioriteringar och koppla till aktuella styrdokument
- ▶ identifiera och prioritera målgrupper för miljömålsarbetet
- ▶ tydliggöra ansvaret för kommunens miljömål
- ▶ föreslå en modell för redovisning av utveckling av miljömålen

Det klimat- och miljöpolitiska programmet tas fram med utgångspunkt i aktuella styrdokument och avses ersätta Strategi för ekologisk hållbarhet.

Enligt uppdragsmålen för det klimat- och miljöpolitiska programmet ska uppdraget resultera i ett miljöprogram som:

- ▶ är framtaget genom aktivt deltagande av alla verksamhet och fastighetsbolag samt Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund och SRV Återvinning¹
- ▶ klargör områden där kommunen tillsammans med andra aktörer ska samverka för att nå miljömålen
- ▶ redovisar hur uppföljningen av miljömålen ska ske

Det klimat- och miljöpolitiska programmet har den egna kommunorganisationen, fastighetsbolagen, Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund och SRV Återvinning som primär målgrupp. Uppdraget inkluderar även medborgare, organisationer och näringsliv.

Enligt intervjuad kommer det klimat- och miljöpolitiska programmet att fungera som ett paraply för de program och det arbete som redan finns med förtydligande av vissa mål samt etappmål. Programmet innehåller ett huvudmål och ett fåtal indikatorer uppdelade i fyra fokusområden:

- ▶ Fossilfria resor och transporter
- ▶ Hållbar stadsutveckling
- ▶ Rent vatten och naturens mångfald
- ▶ Hållbar konsumtion och resurseffektiva kretslopp

Utöver dessa huvudmål och indikatorer finns etappmål med som bryter ned och konkretiserar huvudmålen. Etappmålen berör bl.a. energianvändning i kommunala lokaler och bostäder, dagvattenhantering, status för alla vattenförekomster och övriga vatten samt minskad belastning från enskilda avlopp. Programmet kommer att integreras i kommunens styrmodell och uppföljningen ska ske i delårsrapporter och i årsredovisningen.

Av programmets projektplan framgår att samverkan kommer att ske internt med förvaltningar och kommunägda bolag. Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund och SRV Återvinning kommer att bjudas att delta i arbetet. Former för framtida samverkan med näringsliv kommer att utredas inom ramen för uppdraget.

Det klimat- och miljöpolitiska programmet ska gå ut på brett samråd² i december. Kommunstyrelsens förvaltning kommer då begära in uppgifter på större åtgärder som behöver utföras för att programmet ska kunna genomföras. Enligt den processplan som finns för det klimat-

¹ SRV Återvinning är ett aktiebolag ägt av fem kommuner på Södertörn: Huddinge, Haninge, Botkyrka, Salem och Nynäshamn.

² Samråd hos exempelvis nämnder, bolag, föreningar, grannkommuner och myndigheter.

och miljöpolitiska programmet ska fullmäktige fatta beslut om antagande av programmet i juni 2017.

Haninge Bostäder har hittills varit involverade i arbetet med programmet genom att besvara frågor på mail samt genom deltagande på ett möte i en fokusgrupp.

Tornberget har medverkat vid programmets startmöte samt i tre olika fokusgrupper där information och diskussion har kretsat kring befintliga mål. Bolaget har inte varit involverat i något arbete med att ta fram underlag för formulering av mål/indikatorer eller diskussioner kring programmets upplägg och innehåll. Enligt klimat- och miljöstrateg har inte uppdraget varit att formulera nya mål inom ramen för det klimat- och miljöpolitiska programmet.

2.2.6 Vattenplan

Vattenplanen syftar till att ge en överblick över vattensituationen för att skapa samsyn kring värdet av att vårda naturresursen. Vattenplanen är Haninge kommuns strategiska styrdokument för vattenområdet och ska som sådant utgöra underlaget för kommunens planering. Planen ska också kunna läsas av myndigheter, företag, organisationer och enskilda så att också dessa aktörer kan finna inspiration till sätt att bidra till att förbättra vattenkvaliteten i Haninge långsiktigt.

Enligt planen utgörs ca 80% av Haninge kommuns totala areal av vatten samt att ytvattnen i sjöar, vattendrag och skärgården har i många fall höga halter av näringsämnen och det nämns särskilt att tillståndet för skärgårdsvattnet är oroande. På grund av utspridd bebyggelse inom kommunen är tillgång till kommunalt vatten och avlopp en utmaning som belastar vattendragen. SMOHF inventerade under perioden 2010-2013 kommunens enskilda avlopp. Förbättringsåtgärder som syftar till att åtgärda brister i avloppen hoppas även bidra positivt till vattentillståndet i skärgården.

Kommunen har en särskild strategi för dagvattnet som antogs av kommunfullmäktige i 2016.

2.2.7 Naturvårdsplan

Enligt Haninge kommuns naturvårdsplan är dess övergripande syfte att bevara och utveckla kommunens naturvärden och därmed skapa förutsättningar för välfungerande ekosystem och en rik biologisk mångfald. Naturvårdsplanen utgår från de nationella och regionala miljömålen om biologisk mångfald.

Planen ska utgöra kunskapsunderlag samt fungera som vägledning och underlagsmaterial för naturvårdsarbetet liksom för all samhällsplanering och myndighetsutövning i kommunen. En naturvårdsplan gör det möjligt att i ett tidigt skede av samhällsplaneringen ta hänsyn till områden med höga naturvärden liksom till viktiga ekologiska samband och strukturer. Ett av naturvårdsplanens syften är vidare att skapa samsyn om kommunens naturvärden och deras betydelse, inte bara för den biologiska mångfalden, utan även för deras viktiga rekreations- och friluftsvärden.

2.3 Uppföljning och rapportering

2.3.1 Årsredovisning 2015

Kommunfullmäktige beslutade inför 2016 att införa nya målområden och mål på miljöområdet. I årsredovisningen för 2015 följs därför andra målområden och mål upp än de som redovisades under Kommunfullmäktiges mål och budget 2016-2017.

Under målområdet "ekologisk hållbarhet" framgår att två av fem mål är uppfyllda. "Sjöar och vattendrag ska bli renare" vilket de uppges ha blivit och "energianvändningen ska minska" vilket uppfyllts genom att mängden köpt energi per yta minskade från 194 kWh/m² till 178

kWh/m². Målet ”utsläpp av växthusgaser” har inte kunnat utvärderas. Målen ”inköp av ekologiska livsmedel” respektive ”biologisk mångfald” har inte uppfyllts.

2.3.2 Kommunstyrelsens delårsrapport 2 2016

I kommunstyrelsens delårsrapport för andra tertialen 2016 följs målområdet ”en attraktiv närmiljö” och målet ”god livsmiljö för nuvarande och kommande generationer” upp.

Av uppföljningen av kommunstyrelsens strategi ”prioritera och samordna åtgärder som bidrar till att klimat- och energistrategins mål uppnås” framgår: ”Hållbarhetsberedningen har sammanträtt fyra gånger och bland annat diskuterat ambition, viljeriktning, mål och samverkan med näringslivet. Arbeta med att ta fram ett klimat- och miljöpolitiskt program pågår. Ett första möte med representanter från kommunens alla förvaltningar, Södertörns miljö och hälsoskyddsförbund (SMOHF), Haninge bostäder, Tornberget och SRV Återvinning har hållits. En fokusgrupp med syfte att identifiera områden inom bebyggelse där ansvarsfrågan uppfattas som otydlig har genomförts.”

Nämndens indikatorer säger att ”andel ekologiska inköp har ökat med två procentenheter sedan förra mätningen och är nu 35 procent. Samtliga nämnder har ökat sina ekologiska inköp utom gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden. Nöjd-medborgar-index i medborgarundersökningen avseende kommunens miljöarbete har ökat sedan år 2014 (52). Nuvarande bedömning är att målet kan komma att nås.” Status för målet är ”Uppfyllt”.

Indikator	Utfall 2015	Utfall augusti 2016	Mål 2018
KF Andel ekologiska inköp (kommunen)	33 %	35 %	50 %
KF Nöjd medborgarindex miljöarbete	54	57	60

Av uppföljningen av kommunstyrelsens strategi ”prioritera och samordna åtgärder som bidrar till att vattenplanens mål uppnås” framgår: ”ett första möte har hållits med Stockholms stad för eventuellt samarbete kring Drevviken. Som ett led i att utreda vad Haninge kan göra för att förbättra vattenkvaliteten i Drevviken genomför kommunen en modell som är kopplad till föroreningshalter i avrinningsområdet som mynnar ut i ravinen norr om Norrby gårde. Modelleringen ska ge svar på hur förorenat dagvattnet är och vilka åtgärder som krävs för att minska belastningen på Drevviken både vad gäller flöden och föroreningar.”

2.3.3 Klimat- och energistrategi

Av klimat och energistrategin framgår att den följs upp genom årlig uppföljning i årsredovisningen. Respektive nämnd/bolag arbetar in åtgärder i sin mål- och budgetprocess för att uppnå målen. Till stöd i detta arbete är åtgärdsplanen hos respektive nämnd/bolag. Uppföljning görs utifrån målen i klimat och energistrategin med underlag från Miljöredovisningen som ekonomiavdelningen sammanställer³. Kommunstyrelseförvaltningen begär in redovisning av vilka åtgärder som respektive förvaltning och bolag vidtagit, hur arbetet bedrivits och vad det har resulterat i.

Uppföljningen av målen med en analys av resultatet av vidtagna åtgärder utgör sammantaget den samlade, årliga redovisningen till kommunstyrelsen.

2.3.4 Strategi för ekologisk hållbarhet

Uppföljning av Strategin för ekologisk hållbarhet ska ske tertialvis av dels respektive nämnd/Tornberget Fastighetsförvaltnings AB och dels av kommunfullmäktige inom ramen för verksamhetsuppföljningen rörande de av kommunfullmäktige antagna målen.

³ Enligt intervjuad vid kommunstyrelsens förvaltning sammanställer ekonomifunktionen inte längre något underlag. Klimat- och miljöstrategen tar fram uppgifter på andel inköpt fossilfritt bränsle.

2.3.5 Utvärdering av kommunens styrdokument i relation till miljömålen

Kommunfullmäktiges hållbarhetsberedning har, med hjälp av ett konsultbolag, tagit fram en utvärdering av kommunens styrdokument i relation till miljömålen. Utvärderingen innehåller både slutsatser per miljömål och generella slutsatser för kommunens miljöarbete.

Gällande "mål och uppföljning av styrdokumentens riktlinjer" framgår av utvärderingen att kommunens miljömål är vagt formulerade, att uppföljningen skulle kunna kopplas till befintliga processer, att få dokument har indikatorer vilket försvårar uppföljning och att det är oklart vem som ansvarar för uppföljning.

Av "riktlinjer och styrförmåga" framgår att styrningen är relativt svag, att det är en utmaning att åtgärdsplanen inte är politiskt beslutad, att det finns risk att kärnverksamhet prioriteras då prioritering sker på enskild förvaltning, att fokusområden hjälper prioriteringen och att det finns en otydlighet i hur dokumenten ska användas – av vem, i vilka processer etc.

Av avsnittet "prioritering, process och ansvar" framgår att en dokumenthierarki saknas vilket kan ge svårigheter att prioritera samt att ett stort ansvar läggs på enskilda handläggare att tolka dokument och prioriteringar.

Utvärderingen ger inspel till det klimat- och miljöpolitiska programmet att samla miljöarbetet och presentera en resilient organisation, att tydliggöra vilka styrdokument och mål som kopplas till vilket fokusområde – i vilka processer och för vem är det centralt, att formulera det sektorsövergripande arbetet för respektive fokusområde, att utarbeta en tydlig uppföljningsprocess med indikatorer – kopplat till befintliga rutiner, att tydliggöra vilka resurser som krävs för uppföljning samt stödfunktioner, att tydliggöra kopplingen mellan styrdokument och budget samt att föreslå budgetramar för fokusområdenas genomförande.

3 Miljöarbete i Haninges kommunala bolag

3.1 Haninge Bostäder AB

Haninge Bostäder AB är Haninges kommunala bostadsföretag och är helägt av Haninge kommun. Bolaget har sitt ursprung i Österhaningebostäder som grundades 1948. Haninge Bostäders uppgift är "att bygga och erbjuda trivsamma lägenheter i fina boendemiljöer". Per den 31 december 2015 hade bolaget 22 anställda och 2135 lägenheter.

Miljöarbete i ägardirektiv

Av ägardirektivet för Haninge Bostäder AB framgår att kommunfullmäktige har det yttersta ägaransvaret för bolaget samt att bolaget i sin verksamhet står under kommunstyrelsens uppsikt och har att följa av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen med stöd av delegation utfärdade direktiv.

Ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet är viktiga delar för verksamheten. I ägardirektivet finns stycket "ekologiska utgångspunkter" under vilket det framgår att "bolaget ska bidra till en hållbar utveckling genom att i möjligaste mån utveckla bostadsbeståndet till mer energieffektiva och långsiktigt klimatsmarta bostäder. Bolaget ska vid underhåll och renoveringar sträva efter att energieffektivisera fastighetsbeståndet. Vid upprustning av befintligt bestånd eller nyinvesteringar ska energisnålare hus skapas och miljövänlig teknisk försörjning och material användas".

Väsentliga miljöfrågor

Intervjuade vid Haninge Bostäder AB uppger att de mest väsentliga miljöfrågorna i bolaget är byggmaterial och energi.

När det gäller miljörisker förknippande till nybyggnation och byggmaterial ställs vid upphandlingar krav på byggvarudeklarationer och sunt miljöarbete hos entreprenörer. Haninge Bostäder AB ställer krav på att entreprenörer använder sig av avfallstrappan och att samtliga byggnadsvaror ska registreras i byggvarubedömningen. Krav ställs också på att kommunens miljömål ska uppfyllas.

Innan rivning av fastigheter tas en extern sakkunnig in för att göra en inventering av eventuella miljö/hälsoskadliga ämnen. Bedömningen ligger till grund för entreprenörens prissättning av sanering. Markprov kommer tas för att kunna säkerställa att ingenting byggs på förorenad mark. Miljörelaterade risker har inte integrerats i bolagets arbete med risk- och väsentlighetsbedömning och internkontrollplanen.

Arbete med energioptimering pågår på flera olika sätt inom Haninge Bostäder AB utifrån målet att minska energianvändning. Alla fastigheter ska ses över för att optimera energiförbrukningen. Ett LED-projekt har funnits i hela fastighetsbeståndet och fläktar i fastighetsbeståndet har bytts mot energisnåla fläktar. Bolaget mäter åtgång av varmvatten samt energianvändning. Utifrån detta tar Haninge Bostäder AB nu betalt för varmvatten i två hus. Enligt intervjuade är detta det enda sättet att få hyresgästerna att minska sin egen förbrukning.

I övrigt har Haninge Bostäder AB satt upp laddstationer för elbilar på sina parkeringsplatser, bolaget har dock ännu inga elbilar i sin bilflotta. Bolaget planerar dock att köpa en elbil som poolbil.

Haninge Bostäder AB har bytt ut alla sina oljepannor och samarbetar med Vattenfall gällande fjärrvärme från Jordbro värmeverk. Bolaget har även gjort PCB-saneringar på gummifogar i alla hus. Asbest fanns tidigare i kakelfixet i badrummen men detta är sanerat. Asbest finns dock med all sannolikhet kvar i rörisolering i källare på fastigheterna från miljonprogrammet, enligt intervjuade. Det uppges dock vara minimal risk att personer skadas vid rörarbeten. Problematik med radon finns i flera hus och radonmätningar görs årligen.

Haninge Bostäder AB har fastigheter i socialt utsatta områden där soprummen är nedskräpade och respekten för sopsortering är låg. Det finns enligt intervjuade hyresgäster som slänger sina sopor rakt ut genom dörren. Vid sådana händelser görs en genomgång av soppåsen för att kunna identifiera skyldig person. Om förseelsen uppdragas utgår böter på 500 kr. Bolaget har tagit hjälp av en organisation som jobbar med utsatta ungdomar som sorterar och städar i soprummen.

Haninge Bostäder AB har sökt bidrag från kommunens klimatområde för installation av inomhusgivare. Inomhusgivare sparar energi - uppskattningsvis mellan 5-15 % - och ska installeras i bolagets alla fastigheter. Två graders sänkning av innetemperaturen motsvarar ungefär tio procents energibesparing, enligt intervjuade.

Bolaget är inte certifierade enligt något kvalitets- eller miljöledningssystem. Haninge Bostäder AB har en projektchef och en förvaltningschef som arbetar med miljöfrågor och energiefektivisering i nyproduktion och befintligt bostadsbestånd.

Miljömål i verksamheten

I bolagets affärsplan finns miljömål för bolagets verksamhet. Bolagets huvudmål för miljö är att "minska bolagets klimatpåverkan". Av målet framgår att "Haninge Bostäder vill bidra med vad som är möjligt, ur ett långsiktigt miljömässigt hållbart, mänskligt, och ekonomiskt perspektiv för att minska bolagets miljöpåverkan. Vår målsättning över tiden är att minst uppnå kommunens klimatområde".

Huvudmålet är nedbrutet i två delmål, "minska energianvändning med ytterligare 5 % fram till 2022" samt "varmvattenförbrukning $m^3/m^2/år$ ska minskas".

Miljömålen kommer dock att behöva revideras, enligt vd, då det är fel att ha mål som kan påverkas av brukare eller boenden.

Mätning och återrapportering av miljörelaterade nyckeltal

Enligt intervjuade har det till kommunen endast lämnats in data på bränsleförbrukning i kommunens bilar. Ingen annan rapportering har skett gällande energiförbrukning.

Haninge Bostäder AB rapporterar miljömål och nyckeltal till styrelsen. Detta sker inte i årsredovisningen, där står bara att företaget minst följer kommunens mål.

Haninge Bostäder AB ingår i BeBo (Energimyndighetens beställargrupp för energieffektiva flerbostadshus) och gör utredningar och uppföljningar inom ramen för beställargruppen.

Bolaget är också medlem i SABO och SABO-företagens Skåneinitiativ som har som mål att minska medlemmarnas energianvändning med 20 % fram till 2016 från 2008 nivåer. Haninge Bostäder rapporterar data om sin energianvändning inom ramen för detta till Skåneinitiativet. Enligt intervjuade har dock uppföljning och återrapportering till Skåneinitiativet under senare tid avstannat. Haninge Bostäder AB har ingen tydlig startpunkt med korrekta värden i sin energimätning vilket gör att bolaget inte kan jämföra sig med andra bolag.

Avseende byggmaterial kommer bolaget enligt intervjuad under produktionen av nya byggnader att följa upp med bland annat stickprov att varorna som finns på byggnadsplatsen är samma som är rapporterade till byggvarubedömningen.

3.2 Tornberget Fastighetsförvaltnings AB

Tornberget Fastighetsförvaltnings AB är ett av Haninge kommun helägt fastighetsförvaltningsbolag med huvuduppdrag att äga och förvalta kommunala verksamhetsfastigheter såsom skolor, förskolor, fritidsgårdar, bibliotek samt äldre- och omsorgslokaler. Totalt äger Tornberget ca 300 000 kvadratmeter och har ca 80 anställda.

Miljöarbete i ägardirektiv

Av ägardirektivet för Tornberget Fastighetsförvaltnings AB framgår att bolaget är organ för kommunens verksamhet och således underordnat Haninge kommun. Bolaget står i sin verksamhet under kommunstyrelsens uppsikt och har att följa av kommunfullmäktige och av kommunstyrelsen med stöd av delegation utformade direktiv.

Ägardirektivet slår fast att bolaget ska tillämpa de övergripande styrdokument som fullmäktige årligen lägger fast och som finns angivna i Mål och budget. I övrigt ska bolaget följa kommunens upprättade styrdokument, däribland det miljöpolitiska programmet.

Väsentliga miljöfrågor

För Tornberget Fastighetsförvaltnings AB är energieffektiviseringar och byggmaterial de mest väsentliga miljöfrågorna, enligt intervjuade.

Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har äskat och mottagit 25 miljoner kronor per år från kommunen för energieffektiviseringar. Högre krav har dock ställts på Tornberget än vad bolaget hade kännedom om när de äskade medel vilket försvårar måluppfyllnaden, enligt intervjuade. Enligt kommunfullmäktiges mål och budget 2016-2017 (fastställd 7 dec 2015) är 2018 målvärdet för indikatorn *Energieffektivisering i kommunal verksamhet (kWh/kvm)* 194. Enligt kommunstyrelsens strategi och budget 2016-2017 är 2018 målvärdet för samma indikator 160. Likaså enligt kommunfullmäktiges mål och budget 2017-2018 (fastställd 20 jun 2016) är 2018 målvärdet för denna indikator 160. Bolaget arbetar med en handlingsplan för att uppnå det justerade målvärdet. Tornberget har tidigare arbetat mot målet 20% i energibesparing till 2020 (basår 2009) och uppnått målet delmålet 1,8% årlig besparing mätt på total mängd köpt energi (värme och el). Arbetet måste bedrivas långsiktigt för att kunna planera utifrån pengar och resurser, enligt intervjuade.

Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har sedan tre år tillbaka en bolagsövergripande grupp för energieffektivisering som har kartlagt de projekt som varit mest effektiva att genomföra för att minska energiförbrukningen. Enligt intervjuade är de viktigaste åtgärderna för att energieffektivisera att installera rörelsedeckare för styrning av ventilation och belysning, ta bort alla oljeeldade pannor och ersätta med bergvärme eller fjärrvärme, byta ut direktverkande elpannecentraler i de byggnader som kvarstår och slutligen att byta ut motorer med remdrift i ventilations-system för energieffektivisering. En effektiv värmeåtervinning i ventilationssystemet är mycket viktig för att uppnå en god energibesparing.

En annan viktig miljöfråga enligt intervjuade är att inte bygga in miljöfarliga ämnen i byggnader, i detta arbete jobbar bolaget mot entreprenörerna. Miljö- och kvalitetsansvarig kommer att följa byggprojekt från övergripande nivå utifrån Sunda Hus Miljödatas. Målsättningen är att miljö- och hälsoskadliga ämnen ska fasas ut. Bolagets teknik- och projektenhet ansvarar för kemikaliestrategin som innebär att material som ska användas i Tornbergets verksamheter genomgår en bedömning i Sunda Hus.

Andra väsentliga miljöfrågor som nämns av intervjuade är PCB (miljö- och hälsofarliga kemikalier), asbest och radon. Bolaget har gjort åtgärder utifrån vad lagstiftningen kräver på dessa områden.

Avloppstammar nämns också som en möjlig miljörisk och är ett av de viktigaste områdena vid reinvesteringar, särskilt på fastigheter från 1960-talet. Bolaget gör inventeringar av alla fastigheter och kontrollerar korrosion på rör så att det inte är eller blir en miljörisk. Utfallet av kontrollerna förs sedan in i underhållssystemet. Detta är ett arbete som inte utförs i andra kommuner, enligt intervjuade.

Underjordisk värmelagring är ett annat exempel på ett miljöinitiativ som bolaget har implementerat, kopplat till solcellers överkapacitet sommartid.

Enligt intervjuade på Tornberget Fastighetsförvaltnings AB var tidiga med att arbeta med miljöfrågor i kommunen. Bolagets personal har utbildats enligt "det naturliga steget" sedan drygt tio år tillbaka.

Bolaget använder sig av kvalitets- och miljöledningssystemet FR 2000 sedan ungefär 12-14 år tillbaka. Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har haft en anställd kvalitets- och miljöansvarig ungefär sedan millennieskiftet. Den kvalitets- och miljöansvarige slutade i somras och bolaget är nu i en anställningsprocess. Samtidigt görs en översyn för miljöarbetet där tjänsten eventuellt kommer att placeras i staben, nära vd, för att lägga en större tonvikt på energifrågor och energioptimering, enligt intervjuade.

Miljömål i verksamheten

Kommunens mål har brutits ned till övergripande målsättningar för bolaget beslutade av styrelsen. En av Tornberget Fastighetsförvaltnings ABs övergripande målsättningar är att verka för ett långsiktigt hållbart samhälle.

Exempel på Tornbergets strategier:

- ▶ minska vår miljöpåverkan genom att hushålla med transporter, energi, vatten och andra råvaror.
- ▶ utbilda, engagera och informera alla anställda och våra kunder om vår miljöpåverkan för att ständigt kunna prioritera teknik och beslut som leder till ökad resurshushållning och minskad miljöpåverkan.
- ▶ minska utsläppen till vatten, luft och deponering.
- ▶ minska förbrukningen av råvaror genom att återanvända och återvinna.
- ▶ ställa miljökrav på entreprenörer, konsulter och varuleverantörer.
- ▶ välja miljömässigt bästa alternativ vid byggande, förvaltning och städning när så är möjligt.

I bolagets verksamhetsplaner finns miljömål inskrivna per avdelning.

Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har en egen miljöpolicy som fastslår att bolaget ”ska verka för ekologisk uthållighet genom att tillhandahålla miljöanpassat byggande, fastighetsförvaltning och städning”. Enligt policyn ska bolaget även ”erbjuda våra kunder inomhusmiljöer som människor mår bra i genom att använda sunda material och resurssnål teknik vid byggande fastighetsförvaltning och städning”.

Mätning och återrapportering av miljörelaterade nyckeltal

Bolaget mäter upp och redovisar energianvändning per kvadratmeter och inventerar kemikalier vilket utvärderas och redovisas i samband med årsredovisning

Tornbergets arbete med den interna kontrollen ska ske i enlighet med en årlig intern kontrollplan som baseras på en årlig in-, omvärlds- jämte risk- och väsentlighetsanalys. Denna analys tar upp om-/invärldsfaktorer som kan påverka bolagets möjligheter att nå målet ”verka för ett långsiktigt hållbart samhälle”.

Uppföljning av föregående års interkontrollplan samt beslut om innevarande års internkontrollplan ska årligen ske vid årets första styrelsemöte.

Bolaget har ett nytt system för energiövervakningssystem där förbrukning av el, fjärrvärme och vatten kan följas upp per byggnad. Det finns en driftcentral som övervakar förbrukning. Energianvändning kan med det nya systemet kontrolleras ned på komponentnivå, exempelvis per klassrum, vilket ger större möjligheter till analys.

Intervjuade vid Tornberget Fastighetsförvaltnings AB anser att de är väl informerade om kommunens miljöarbete via dokument och beslut men skulle vilja vara mer involverade i själva arbetet. Hittills har Tornbergets bidrag begränsats till att vara remissinstans. Bolaget upplever att processen för framtagning av åtgärdsplan för klimat- och energistrategin varit otydlig eftersom det ålagts åt bolaget ett uppdrag att installera solceller som inte fanns med i remissutgåvan och inte heller kommunicerats på annat vis. Tornberget upplever på samma sätt att sänkningen av 2018 målvärdet för energieffektivisering i kommunal verksamhet som fastslagits i kommunstyrelsens strategi och budget 2016-2017 samt kommunfullmäktiges mål och budget 2017-2018 inte kommunicerats till bolaget.

Intervjuade vid Tornberget Fastighetsförvaltnings AB anser att det inte är helt klart vad miljöarbetet får kosta. En avvägning måste göras mellan kommunens och Tornbergets ekonomi gentemot miljöarbete. Intervjuade är också osäkra på hur prioriteringar görs då exempelvis en satsning på solceller tar pengar från andra projekt som potentiellt kan ge en större miljömässig effekt.

Intervjuade vid Tornberget anser det önskvärt med ett större satsningar på klimat och miljö från kommunledningen med exempelvis en klimat- och miljöinspiratör.

4 Bedömning

4.1 Svar på revisionsfrågorna

Revisionsfråga	Svar
Bedöms kommunens miljömål vara kommunicerade och integrerade inom kommunens olika verksamheter?	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Vi bedömer att kommunens miljömål är kommunicerade. ▶ Tornberget Fastighetsförvaltnings AB och Haninge Bostäder AB har egna övergripande miljömål som bidrar mot uppfyllelse av kommunfullmäktiges miljörelaterade mål. Bolagens övergripande miljömål har specificerats i avdelningsmål och delmål för verksamheten.
Vilken roll- och ansvarsfördelning finns med avseende på kommunens miljöarbete?	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Under kommunfullmäktige finns en hållbarhetsberedning med uppdrag att bl.a. ta fram ett övergripande program för miljörelaterade styrdokument. ▶ Kommunstyrelseförvaltningens enhet för strategisk planering har ansvar för frågor kopplade till hållbar utveckling, ekologi och strategiskt näringslivsutveckling. ▶ Haninge Bostäder AB och Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har anställda (fastighetschef, projektchef, driftchef) som arbetar aktivt med miljöfrågorna.
Motsvarar tilldelade resurser behoven för att uppnå fullmäktiges miljömål, på kort och lång sikt?	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Delvis ▶ Enligt kommunfullmäktiges mål och budget 2016-2017 har medel avsatts för bl.a. skärpta insatser för Drevviken i ett extra tillskott. Årligen avsätts 2,5 mkr för investeringar i åtgärder för Drevviken. ▶ Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har äskat 25 mkr årligen för energieffektiviseringsåtgärder. I och med det skärpta energieffektiviseringsmålet är det i nuläget oklart om de tilldelade resurserna är tillräckliga för att uppnå målet. ▶ Haninge Bostäder AB har ansökt om bidrag från kommunens klimatmiljon för att installera inomhusgivare.
Hur bedömer kommunen risken för förekomst av ännu ej kartlagda/upptäckta föroreningar, och andra miljörelaterade problem?	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Arbete med miljörisker och riskbedömning sker regionalt i Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF). ▶ Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har integrerat miljörelaterade risker i det årliga arbetet med internkontrollplanen och utvärderingen av bolagets möjligheter att uppnå sina mål. ▶ Haninge Bostäder AB har identifierat sina väsentliga miljörelaterade risker men dessa har inte integrerats i bolagets arbete med riskbedömning, väsentlighetsanalys och intern kontroll.

<p>Vilka specifika miljörisker finns identifierade av kommunen och hur hanteras dessa i förekommande fall?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Kommunövergripande väsentliga miljöfrågor är klimat och energi, vatten med fokus på dagvatten och Drevviken samt natur och gröna samband. Även kemikaliefrågor är av betydelse. Kommunfullmäktige avsätter årligen medel för investeringar i åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten i Drevviken. För 2016 har ytterligare en miljon kronor avsatts för skärpta insatser för Drevviken. ▶ Väsentliga miljörisker i Tornberget Fastighetsförvaltnings AB verksamhet avser miljöfarliga ämnen i byggnader samt korrosion i avloppsstammar vid äldre fastigheter. Dessa risker hanteras genom arbete med entreprenörer och användning av Sunda Hus miljödatabas samt inventering av stammar i ett underhållssystem. ▶ Väsentliga miljörisker i Haninge Bostäder AB verksamhet avser materialval, miljö- och hälsoskadliga ämnen samt förorenad mark vid rivning och nyproduktion. Dessa risker hanteras genom registrering av byggnadsvaror, stickprovskontroll samt användning av extern kunskap för inventering av skadliga ämnen.
<p>Vilka åtgärder har vidtagits eller planeras, för att minska risken för framtida miljörelaterade överraskningar, exempelvis vid exploateringsprojekt?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Arbete med miljörisker och riskbedömning sker regionalt i Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF). ▶ Hos Tornberget Fastighetsförvaltnings AB och Haninge Bostäder AB avser relevanta åtgärder bl.a. samarbete med byggentreprenörer avseende miljö- och hälsoskadliga ämnen i byggvaror samt provtagning för att säkerställa att nyproduktion inte sker på förorenad mark.
<p>Har kommunen implementerat någon form av certifierat miljöledningssystem? På vilket sätt mäts kommunens energiförbrukning? Används andra miljörelaterade nyckeltal inom kommunens olika verksamheter?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Tornberget Fastighetsförvaltnings AB är certifierade enligt FR2000. Övrigt finns inga certifieringar inom kommunen. ▶ Kommunfullmäktiges mål God livsmiljö för nuvarande och kommande generationer omfattar flera miljörelaterade indikatorer som följs upp i årsredovisningen: energieffektivisering i kommunal verksamhet, andelen miljöbilar i kommunorganisationen, koldioxidutsläpp i kommunens verksamheter, fosforhalt i Drevviken, andel ekologiska inköp samt nöjd medborgarindex för miljöarbete. ▶ Tornberget Fastighetsförvaltning AB mäter energianvändning i fastigheter och håller på att implementera ett nytt system för detta. Bolaget rapporterar även data avseende kommunfullmäktiges mål om energieffektivisering och miljöbilar. Andra miljönyckeltal följs upp och redovisas i årsredovisningen och internkontrollplanen. ▶ Haninge Bostäder AB mäter och följer upp energianvändning i fastigheter och har börjat med att mäta användning av varmt vatten. Bolaget rapporterar data avseende kommunfullmäktiges mål om miljöbilar.

4.2 Bedömning och rekommendationer

Bedömning

Enligt vår bedömning är miljömålen när dessa har fastställts kommunicerade i olika delar av kommunens verksamhet men det finns otydligheter i dialogen och processen avseende framtagning av mål och åtgärder. Exempel på detta är Tornberget Fastighetsförvaltning ABs uppdrag att installera solceller som inte framgick av remissutgåvan för åtgärdsplanen för klimat- och energistrategin samt att sänkning av målvärdet för energieffektivisering i kommunal verksamhet, som fastslogs i kommunstyrelsens strategi och budget 2017-2018, inte hade kommunicerats till bolaget. Att genomföra och uppnå åtgärder och mål av denna karaktär kräver investeringar och långsiktighet i planeringen, särskilt med ett fastighetsbestånd som består till betydande del av äldre fastigheter. Likaså är det viktigt att beslut om investeringsintensiva åtgärder och mål baseras på en analys av miljönytta och ekonomisk påverkan.

En extern utvärdering av kommunens styrdokument i relation till miljömålen har i sina slutsatser uppmärksammat bl.a. att miljömål är vagt formulerade, att uppföljningen borde kopplas till befintliga processer, att det är en utmaning att åtgärdsplanen inte är politiskt beslutad samt att en dokumenthierarki saknas. Vi instämmer med denna bedömning.

Utvärderingen har gett inspel till det pågående arbetet med ett nytt klimat- och miljöpolitiska program som enligt intervjuad ska fungera som ett paraply för kommunens befintliga program och arbete samt tydliggöra vilka styrdokument och mål som kopplas till vilket fokusområde. Programmet ska integreras i kommunens styrmodell med uppföljning i delårsrapporter och årsredovisning.

Enligt vår bedömning har de kommunala bolagen Tornberget Fastighetsförvaltnings AB och Haninge Bostäder AB goda kunskaper om de väsentliga miljörelaterade riskerna i respektive verksamhet. Bolagen kan anses ha ändamålsenliga kontroller och processer på plats för att bevaka och hantera dessa risker. Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har integrerat miljörelaterade risker in sin verksamhetsövergripande process för riskbedömning och väsentlighetsanalys. Haninge Bostäder AB saknar en process för att bedöma miljörisker inom ramen för bolagets väsentlighetsanalys eller arbete med internkontrollplanen.

Rekommendationer

Vi har i vår granskning kommit fram till följande rekommendationer:

- ▶ Vi rekommenderar att kommunstyrelsen säkerställer en effektiv och tydlig dialog med de nämnder och bolag som berörs av kommunens miljömål och miljörelaterade åtgärder för att säkerställa en effektivitet och långsiktighet i verksamhetsplanering och investeringar.
- ▶ Mot bakgrund av den externa utvärderingen om kommunens styrdokument rekommenderar vi att det årligen görs en samlad bedömning av måluppfyllelsen av det klimat- och miljöpolitiska programmet, exempelvis inom ramen för årsredovisningen. Vi rekommenderar att denna uppföljning inte enbart omfattar huvudmålen och de indikatorer som är kopplade till dessa men även etappmålen med indikatorer. Ur ett medborgarperspektiv är det viktigt med transparent och lättillgänglig kommunikation om prioriteringar i kommunens miljöarbete samt hur de genomförda åtgärderna bidrar mot måluppfyllelse.

- ▶ Vi rekommenderar att Haninge Bostäder AB systematiserar sitt arbete med miljörelaterade risker och inkluderar dessa i sin verksamhetsövergripande process för riskbedömning och väsentlighetsanalys.

Stockholm, den 7 december 2016

Outi Alestalo

Källförteckning

- ▶ Bolagsordning - Haninge Bostäder AB
- ▶ Bolagsordning - Tornberget Fastighetsförvaltnings AB
- ▶ Dnr KS 2015/404 Direktiv för nytt klimat- och miljöpolitiskt program
- ▶ Hållbarhetsberedningens minnesanteckningar, 2016-10-12
- ▶ Inrättande av en hållbarhetsberedning under kommunfullmäktige samt ändring av kommunstyrelsens reglemente – Kommunstyrelsen
- ▶ Kommunstyrelsen delårsrapport 2 för 2016
- ▶ Kommunstyrelsens strategi och budget 2016-2017
- ▶ Klimat och energistrategi, inklusive åtgärdsplan – Haninge kommun
- ▶ Mål- och budget 2016-2017 – Haninge kommun
- ▶ Projektplan för klimat- och miljöpolitiskt program
- ▶ Strategi för ekologisk hållbarhet – Haninge kommun
- ▶ Styrning mot miljömålen. Utvärdering av Haninge kommuns styrdokument i relation till miljömålen
- ▶ Tornbergets in-, omvärlds- jämte risk- och väsentlighetsanalys 2016
- ▶ Årsredovisning 2015 – Haninge kommun
- ▶ Årsredovisning 2015 – Haninge Bostäder AB
- ▶ Årsredovisning 2015 – Tornberget Fastighetsförvaltnings AB
- ▶ Ägardirektiv Haninge Bostäder AB
- ▶ Ägardirektiv Tornberget Fastighetsförvaltnings AB

Till Kommunstyrelsen

Granskning av kommunens miljöarbete, mål och åtgärder

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Haninge kommun genomfört en granskning med syfte att bedöma huruvida kommunen har ändamålsenliga och effektiva processer för att underbygga och möjliggöra uppfyllnad av fullmäktiges miljörelaterade mål.

Den övergripande bedömningen är att kommunen arbetar på ett ändamålsenligt sätt med miljöfrågorna med effektiva processer för bl.a. bedömning och hantering av miljörelaterade risker samt mätning och uppföljning av kommunens miljömål. Kommunfullmäktiges miljörelaterade mål är tydligt kommunicerade och det pågår för närvarande ett arbete med att ta fram ett nytt klimat- och miljöpolitiskt program som ska fungera som ett paraply för kommunens befintliga program och arbete samt tydliggöra vilka styrdokument och mål som kopplas till vilket fokusområde. Programmet ska integreras i kommunens styrmodell med uppföljning i delårsrapporter och årsredovisning.

Det finns däremot otydligheter i dialogen och processen gällande framtagning av miljörelaterade mål och åtgärder. Enligt kommunfullmäktiges mål och budget 2016-2017 (fastställd 7 dec 2015) var 2018 målvärdet för indikatorn Energieffektivisering i kommunal verksamhet (kWh/kvm) 194. Enligt kommunstyrelsens strategi och budget 2016-2017 var 2018 målvärdet för samma indikator 160. Likaså enligt kommunfullmäktiges mål och budget 2017-2018 (fastställd 20 jun 2016) var 2018 målvärdet för denna indikator 160. Denna ändring av målvärdet var enligt de intervjuade vid Tornberget Fastighetsförvaltning AB inte kommunicerat till bolaget. Som resultat motsvarar inte de av bolaget åskade medlen de åtgärder som krävs för att uppnå det nya målvärdet vilket försvårar måluppfyllnaden.

De helägda bolagen Tornberget Fastighetsförvaltnings AB och Haninge Bostäder AB arbetar på ett systematiskt och ändamålsenligt sätt med de väsentliga miljöfrågorna för respektive verksamhet. Bolagen har god förståelse för miljörelaterade risker och de kan anses ha ändamålsenliga kontroller och processer på plats för att bevaka och hantera väsentliga miljörelaterade risker. Tornberget Fastighetsförvaltnings AB har integrerat miljörelaterade risker i sin verksamhetsövergripande process för riskbedömning och väsentlighetsanalys. Haninge Bostäder AB saknar en formaliserad process för att bedöma miljörisker inom ramen för bolagets väsentlighetsanalys eller arbete med internkontrollplanen.

Vi har i vår granskning kommit fram till följande rekommendationer:

- ▶ Vi rekommenderar att kommunstyrelsen säkerställer en effektiv och tydlig dialog med de nämnder och bolag som berörs av kommunens miljömål och miljörelaterade åtgärder för att säkerställa en effektivitet och långsiktighet i verksamhetsplanering och investeringar.
- ▶ Mot bakgrund av den externa utvärderingen om kommunens styrdokument rekommenderar vi att det årligen görs en samlad bedömning av måluppfyllelsen av det klimat- och miljöpolitiska programmet, exempelvis inom ramen för årsredovisningen. Vi rekommenderar att denna uppföljning inte enbart omfattar huvudmålen och de indikatorer som är kopplade till dessa men även etappmålen med indikatorer. Ur ett medborgarperspektiv är det viktigt med transparent och lättillgänglig kommunikation om prioriteringar i kommunens miljöarbete samt hur de genomförda åtgärderna bidrar mot måluppfyllelse.
- ▶ Vi rekommenderar att Haninge Bostäder AB systematiserar sitt arbete med miljörelaterade risker och inkluderar dessa i sin verksamhetsövergripande process för riskbedömning och väsentlighetsanalys.

Bm

10

Granskningsrapporten överlämnas härmed till kommunstyrelsen. Revisionen önskar få svar angående vilka åtgärder som kommer att vidtas senast den 15 juni 2017.

För Haninge kommuns revisorer

Rolf Brehmer
Ordförande

Kenneth Strömberg
Vice ordförande

För kännedom: Kommunfullmäktiges presidium